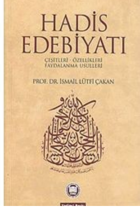
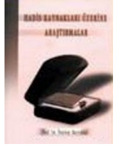
Kitaplar/Kaynaklar:

1. **İsmail Lütfi Çakan- "Hadis Edebiyatı[1]-** (Çeşitleri - Özellikleri - Faydalanma Usulleri)":

Kitap tanıtımı: Türkçede **Hadis** Edebiyatını tüm boyutlarıyla tanıtıcı herhangi bir kitap henüz bulunmamaktadır. Biz de bu çalışmamızda, memleketimizdeki eğitim öğretim kurumlarının pratik ihtiyaçlarını karşılamayı ana gaye ve esas çerçeve olarak benimsemiş bulunmaktayız. Bu yüzden de **Hadis** Edebiyatı mahsullerinin hepsini değil, bazı türlerini, önemli ve muteber örnekleri ve faydalanma usulleriyle birlikte tanıtmaya çalıştık. Bu yolla, **Hadis** İlmi sahasında yüksek lisans ve doktora seviyesinde araştırma yapacak olanlara, ön bilgi niteliğinde yardımcı olmak istedik. Ayrıca çalışmamız, tam kronolojik bir nitelik taşımadığı için **Hadis** Edebiyatı **Tarih**i gibi bir isim vermedik. Sadece '**Hadis** Edebiyatı" demekle yetindik. "**Hadis** Edebiyatı" ifadesini, "**Hadis** Literatürü", "**Hadis** Kaynakları", "**Hadis** Kitapları" anlamında kullandık.

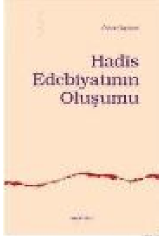
2. **İbrahim Bayraktar – " Hadis Kaynakları üzerine araştırmalar": [2]**

Açıklama : Bugün yanımızda bulunan temel hadis kitaplarının hadislerinin kaynağını araştırırsak, önceleri hadislerin Hz. Peygamber'in hayatında tespit edilip yazılmış sahifeler, mektuplar, vesikalarda yer aldıklarını, sonra binlerce hadisi ihtiva eden Muvatta'ların, Müsned ve Musannef kitapların birçok sened, şahit ve muvafıklarla çeşitli tahammul yolları (ilim alma tarzları) ile intikal ettiğini görürüz. İşte bu kitap bu intikal işini konu etmiştir.

3. **Ömer Özpınar - " Hadis Edebiyatının Oluşumu"[3]:**

açıklama:

Tasnif dönemi öncesinde hadislerin yazılması ve tedvininde rol oynayan temel düşünce, hadis bilen ulemanın yok olması ve bu şekilde, ilmin de kaybolmasından duyulan korku olmuştur. Daha sonraki süreçte hadislerin tedviniyle nispeten bu korkunun ortadan kalkmasıyla, hadis sahasındaki çalışmalar, hadisin savunulması ve fıkhın kaynağı olarak konumunun güçlendirilmesi gayretine dönüşmüştür. Böylece, ilmi ve fikri ortamın gerektirdiği yeni gelişmelerle ve ihtiyaçlarla, musannef hadis edebiyatı oluşmaya başlamıştır. ...

4. **Yusuf Özbek – "Hadis Literatürü" (Kettani):[4]**

Açıklama: Hadis ilmi, uçsuz-bucakız bir ummana benzer. İslam'ın ilk asırlarından bugüne, bu dalda çalışan binlerce, onbinlerce ilim ehli bizlere, Hz. Peygamber'in

---

...biyatı : çeşitleri- özellikleri- faydalanma usulleri / İsmail Lütfi Çakan . -- 5. bs. -- İstanbul : ...ersitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), 2003. 350 s. ; 24 cm. -- (Marmara Üniversitesi İlahiyat ...nları ; 35)
...yografya

...akları üzerine araştırmalar. / İbrahim Bayraktar. -- Erzurum : Ekev Yayınevi, 2001. 199 s. ; 20 cm.
1. Usul-i hadis ISBN 975-8171-35-5

[3] Ekstra bilgi için: http://www.isam.org.tr/documents/_dosyalar/_pdfler/islam_arastirmalari_dergisi/sayi13/129_135.pdf
ISBN No : 975-8190-90-3, Sayfa Sayısı : 460, Basım Tarihi : 2005

[4] **Hadis literatürü.** / Ebu Abdullah Muhammed b. Cafer b. İdris Kettani, 1345/1927 ; trc. Yusuf Özbek. -- İstanbul : İz Yayıncılık, 1994. 42, 555 s. ; 24 cm. -- (İz Yayıncılık ; 79. Çağdaş islam klasikleri dizisi ; 10) Orjinal kitap adı: er-Risâletü'l-mustatrefe li-beyâni meşhuri kütübi's-sünne
1. Hadis_Bibliyografya
/ أبو عبد الله محمد بن جعفر بن ادريس الكتاني

sözlerini aktaran binlerce rehber kitap bırakmışlardır. Cami'ler, Sünen'ler, Sahih'ler, Müsned'ler ve diğerleri, bu ilim içinde tecelli eden nurlu katrelerdir

= sadece bir tercümeden öte, ek bilgiler sunan ve açıklamalar veren başarılı bir çalışma.

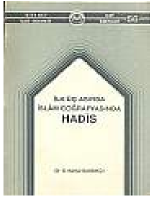
5. Mücteba Uğur – " Hadis İlimleri Edebiyatı"[5]

Hadis ilminin çeşitli dallarında 14 asırdır kaleme alınmış sayısız eseri sistematik bir sınıflandırmaya tabi tutarak, önemlilerini kısa bir biçimde tanıtmaya çalışan kapsamlı bir eser

6. Kemal Sandıkçı:

a) İlk üç asırda islam çoğrafyasında hadis:[6]

Açıklama: *İslam dinin iki temel kaynağından biri olan Rasulullah'ın hadisleri, asrı saadette itibaren yazılı ve sözlü rivayetler halinde nesilden nesile intikal etmiş ve böylece bu eşsiz hazine günümüze kadar ulaşmıştır. Hadislerin muhafaza ve neşri açısından daha çok sahabelerin faal olduğu Hicrî birinci asrın hemen arkasından, tedvin ve kısmî bir tasnif faaliyetine sahne olan ikinci asır ve nihayet tasnif hareketinin zirveye ulaştığı hadisin altın çağı üçüncü asır bu zincirin birbirini tamamlayan halkaları mertebesindedir. Bu kitap. O üç altın halkayı, Endelüs'ten Maveraunnehr'e kadar uzanan bir coğrafî zemin üzerinde incelemek, hadislerin çeşitli coğrafî merkezlerde yayılmasına, dağınık rivayetlerin muhafaza ve telifine hizmeti geçen önemli şahsiyetleri, eserleriyle birlikte tanıtmak gayesini gütmektedir.*

b) Sahih Buhari üzerine yapılan çalışmalar[7]

c) Hicrî dördüncü asırda hadis çalışmaları:[8]

7. Muhammed Zübeyr Sıddıkî – "Hadis Edebiyatı tarihi"[9]:

Hindistanlı alim olan Sıddıkî'nin eseri ingilizce, Ali Şafak tarafından tercüme edilmiştir. Eser müellif hakkında anahatlarıyla bilgi veriri. (1060lı yıllar)

8. Muhammed Mustafa el A'zamî – "İslam fıkhı ve sünnet : oryantalist J. Schacht'a eleştiri."[10]:

---

[5] **Hadis ilimleri edebiyatı.** / Mücteba Uğur. -- Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı, 1996. XII, 394 s. ; 24 cm. -- (Türkiye Diyanet Vakfı yayınları ; 202. Kaynak eserler ; 13)
1. Hadis_Bibliyografya

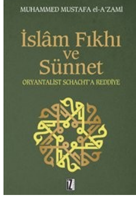
[6] **İlk üç asırda İslam coğrafyasında hadis.** / Kemal Sandıkçı. -- Ankara : Diyanet İşleri Başkanlığı, 1991. XXII, 538 s. ; 24 cm. -- (Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları ; 299. İlmi eserler ; 56)
1. Hadis_Biyografya 2. İslâm dini_Biyografya

[7] **Sahih-i buhari üzerine yapılan çalışmalar.** / Kemal Sandıkçı. -- Ankara : Diyanet İşleri Başkanlığı, 1991. VIII, 189 s. -- (Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları ; 296; 54)
1. Bibliyografya

[8] **Hicri dördüncü asırda hadis çalışmaları : muhaddisler ve eserleri.** / Kemal Sandıkçı. -- Samsun : [y.y.], 1986. IV, 167 y. ; 30 cm.
1. Hadis_Biyografya

[9] **Hadis edebiyatı tarihi : menşei, tekamülü, hususiyetleri ve tenkidi.** / Muhammad Zubeyr Sıddiqi ; trc. Yusuf Ziya Kavakçı. -- İstanbul : İrfan Yayınevi, 1966. 184 s. ; 24 cm. -- (İrfan Yayınevi ; 4) Orjinal kitap adı: Hadith literature; its origin, development, shpecial features and criticism
1. Hadis_Bibliyografya 2. Hadis_Tarihçe

[10] **İslam fıkhı ve sünnet : oryantalist J. Schacht'a eleştiri.** / Muhammed Mustafa A'zami ; trc. Mustafa Ertürk. -- İstanbul : İz Yayıncılık, 1996. 288 s. ; 24 cm. -- (İz Yayıncılık ; 143. İnceleme araştırma dizisi ; 29) Orjinal kitap adı: On Schacht's origins of Muhammadan jurisprudance
1. Usûl-i fıkıh
/ محمد مصطفى الأعظمي

Açıklama: *En şöhretli oryantalistlerden olan Joseph Schacht, fıkhi hadislerin tamamen uydurulduğunu, bunların Peygamber'in değil II. ve III. yüzyılda yaşayan İslâm alimlerinin sözü olduğunu ispat amacıyla ünlü eseri Origins of Muhammadan Jurisprudence'i kaleme almıştı. Bu düşünceleriyle Schacht sadece kendi gibi olan oryantalistleri değil, bu oryantalistlere sempati besleyen Müslüman kesimleri de derinden etkilemiştir. Mustafa el-A'zamî'nin bu kitabı, bir nevi Schacht'a reddiye niteliğindedir...*

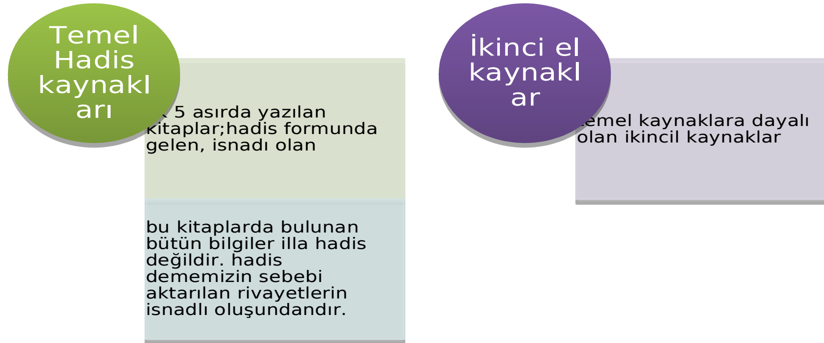
9. Zekeriya Güler – " ilk yedi asırda hadis çalışmaları"[11]:

10. Mehmet Eren – "Hadis kaynaklarında rical bilgisi ve kaynakları[12]"

Açıklama: *Hz. Peygamber'in hadislerini araştırmaya verilen önem, onları nakleden kişilerin kimliklerinin ve durumlarının da araştırılmasını gerekli kılmıştır. Hadislerin sonraki nesillere nakli hususunda sahâbenin gösterdiği dikkat, kısa süre içinde hadis rivayetinde sıkı bir şekilde isnat tatbikine dönüşmüş, peşinden sahâbe, tâbiîn, tebeu't- tâbiîn ve sonraki nesillerden hadis rivayetiyle ilgisi olan binlerce kişi hakkında yapılan araştırmalar neticesinde toplanan bilgiler rical kitaplarında kaydedilmiştir. Rical kitapları, çoğunlukla hadis râvilerini ve hadis ilmiyle iştigal edenleri tanıtan ve müellifleri hadisçi olan eserlerdir. Muhtevaları, genellikle şahısların kimlik bilgileri ve vefat tarihleri, hocaları ve talebeleri, hal tercümelerine dair bazı mâlûmat ve hadis otoritelerinin onlar hakkında verdiği cerh ve ta'dîl hükümlerinden oluşur. Rical ilminin kaideleri, muhaddislerin Hz. Peygamber'in sünnetini muhafaza için ortaya koydukları büyük gayretleri göstermektedir. Cerh ve ta'dîl âlimleri, hadis râvileriyle ilgili her türlü bilgiyi toplayıp değerlendirmişler ve onları sıkı bir tenkit süzgecinden geçirmişlerdir. İsnat sistemi ve râvilerin tenkidi için geliştirilen bu kurallar orijinal olup tamamen müslümanlara hastır. Bu çalışmada, rical ilminin doğuş ve gelişim süreciyle 10. (16.) yüzyıla kadar telif edilen önemli eserler, metot, muh-teva ve kaynakları yönünden tanıtılmakta ve her birinin konusundaki önemi üzerinde durulmaktadır.*

Hadis Kitapları:

Hadislerin yazılış tarihi:

---

[11] **İlk yedi asırda hadis ilimleri literatürü.** / Zekeriya Güler. -- [y.y. : y.y.], 2002. (Konya : Adal-Ofset) 330 s. ; 21 cm.
1. Hadis_Bibliyografya

[12] **Hadis ilminde rical bilgisi ve kaynakları.** / Mehmet Eren. -- Konya : [y.y.], 2001. 448 s. ; 25 cm.
1. Hadis

- Ümmî bir topluma vahiy gelmiştir, yani okuma yazma bilmeyen bir topluma

Hadislerin yazıya geçirildiğine dair deliller:

1. ***Sahabeden bazılarına verilen yazma izni***
2. ***Medine anayasası yazılmıştır***
3. ***Yemenli bir zât Hz.Peygamber'den hutbesini yazılı olarak istemiştir***

- Kur'an-ı Kerim'in inzali boyunca Hz. Peygamber (s.a.v) hadisleri yazdırmamıştır:

لا تَكْتُبُوا عَنِّي وَمَنْ كَتَبَ عَنِّي غَيْرَ الْقُرْآنِ فَلْيَمْحُهُ

"Benden,kur'an dan başka bie şey yazmayın.Kim benden kur'andan başka bir şey yazarsa imha etsin."[13]

- Diğer tarafdan Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) sahabeden bazılarına yazma izni vermiştir (mesela Abdullah bin Amr b. As'a)
- Bu iki rivayet çelişkili gibidir. Bunun gibi ihtilaflı gözüken hadisleri açıklayan hadis ilmine "ihtilâfu'l hadis" denir
- *Hz.Abdullah b. Amr (r.a.), Hz. Peygamber (a.s.)'ın meclislerine devam ederdi. Onun tanındığı özelliklerden biri, Rasûlullah'ın sözlerini ezberlemek ve kaydetmekti. Ashâb, Abdullah'ın her şeyi yazdığını görerek, onu, bundan vazgeçirmek istemişler ve ona şöyle demişlerdir: "Sen Rasûlullah'tan işittiğin her şeyi yazıyorsun. Halbuki Allah Resûlü, gazap ve hoşnutluk hallerinde de söz söylemektedir. "Bunun üzerine tereddüde düşen Abdullah, durumu Hz. Peygambere anlatınca Rasûlullah, onu dinledikten sonra şöyle buyurdu:* ***"Yaz, çünkü canımı kudret elinde tutan yüce Allah'a yemin ederim ki, ağzımdan haktan başka bir şey çıkmamıştır."***

Bu ihtilafın giderilmesinin çözüm yolları:

[13] MÜSLİM-ZÜHD-72,DARİMİ MUKADDİME-42,TİRMİZİ İLİM-11,MÜSNEDİ AHMET-3/12.21.33-

I. **Yazma izni, yazmama yasağının hükmünü neshetmiştir**![14] Kabirleri ziyaret[15] ile kurban etlerinin saklanması[16] ile ilgili hadislerde misal olarak zikredilebilinir.
II. Hz. Peygamber yazma yasağını herkese değil, sadece vahiy katiplerine yönelik "yazmayın" demiştir, dolayısıyla **YASAK ÖZEL KİŞİLERE, İZİN GENELEdir**
III. **YASAK GENEL, İZİN ÖZEL KİŞİLERE**
IV. Hz. Peygamber "Hadisleri yazmayın" demekle, hadisleri **Kur'an ile aynı sayfaya yazmayın** demek istemiştir. Bu "**başka bir metne yazabilirsiniz**" anlamına gelir.

İgnaz Goldziher gibi oryantalistlerin iddiası: Hadislerin Peygamberle hiçbir ilişkisi yoktur. Hicri 2.asırdan itibaren müslümanlar tarafından itikadi ve fıkhî tartışmalar sonucunda uydurulmuştur. Müslümanların hadis dedikleri şeyler "hadislerştirilmiş" sözlerdir. Kendi kavillerini Peygambere nispet etmişlerdir. Ayrıca Goldziher'e göre "yazmayın" yasağını ehli rey, yazma izniyle ilgili hadiside ehli hadis uydurmuştur.

- Ebu Hureyre en çok hadis rivayet eden ravidir ama en çok bilen ve yazan sahabi değildir. Kendisi de **" Hadisleri en çok bilen ben değilim, Abdullah b. Amr b. As'dır,çünkü o hepsini yazardı**" demiştir

Ebu Hureyre'den gelen rivayetlerin Abdullah b. Amr b. As'dan daha fazla olmasının sebepleri:

[14] Bunun tersini söyleyen bir tek Reşid Rıza var

[15] Geçici bir devrede kabirleri ziyaret etmek yasak idi Hz Peygamber tarafından Müslümanlara kabir ziyaretinin yasaklanmış olmasının nedenleriyle ilgili olarak birkaç delile işaret edilebilir:
1. Söylenildiğine göre İslam'ın ilk yıllarında kabirlerin çoğu ve belki de tümü müşrik ve putperestlere ait idi. İslam da onlar ile olan tüm ilişki ve bağları kesmiş idi. Bu bağlılıkların örneklerinden biri de onların kabirlerini ziyaret etmek idi ve bunun Hz Peygamber tarafından yasaklanması gerekiyordu
2. Aynı şekilde halkın yeni Müslüman olması ve İslam toplumun tüm cahili adet ve geleneklerden arınmaması, cahili dönemdeki şekliyle kabirleri ziyaret etmeyi ve orada matem tutma gibi şeriat sınırları dışındaki bir takım davranışların gerçekleşme olasılığı bu iş için uygun bir zemin oluşuncaya dek kabir ziyaretlerinin yasaklanmasına neden oldu. Bundan dolayı Müslümanların kalplerinde İslam dininin öğretilerinin yerleşmesi ve yer etmesiyle ve kabir ziyaretleri için alt yapının oluşmasıyla Hz Peygamber tarafından yasağın kaldırılması ve kabir ziyaretlerinin tavsiye edilmesine tanıklık etmekteyiz. Bu meseleyi destekleyen şey, Allah Resulünün kabirleri nasıl ziyaret etmek gerektiğine dair sözleridir. Allah Resulü şöyle buyuruyor: Ben sizi kabirleri ziyaret etmekten men etmekteydim, ama şimdi kabirleri ziyaret edin, lakin uygun olmayan sözler söylemeyin.
3. Bir başka delilin de şu olduğu söylenebilir: İslam'ın daha yeni bir fidan olduğu, ilk günlerini geçirdiği ve bazı açılardan zayıf olduğu dönemde kabirleri ziyaret etmek, Müslümanları ölenleri hatırlamaya ve onların korkmasına ve cihattan kaçmasına neden teşkil edebilirdi. İslam'ın güçlenmesiyle bu sorun bertaraf olmuş ve kabirleri ziyaret etmeye izin verilmiştir

[16] Peygamber Efendimiz (asm) hayatta iken bir müddet böyle bir yasak koydu ise de bu yasak sadece belli bir müddet geçerli olup Peygamber Efendimiz (asm) tarafından kaldırılmıştır. Dolayısıyla şu zamanda böyle bir yasak geçerli değildir.
Amr bin Şuayb Bin Amr'dan (ra), o da dedesinden rivayet ediyor:
Resulullah (asm) kesilen kurban etlerini üç günden fazla yemeyi yasakladı. Bir müddet sonra da şöyle buyurdu: "Ben kurban etlerini üç günden fazla yemenizi yasaklamıştım, artık dilediğiniz zamana kadar yiyebilirsiniz." (Müslim)
Resulullah (asm), kurban kesenlerin sayısının az, fakirlerin çok olduğu bir yılda:
"Sizden biriniz kestiği kurbanın etinden üç günden fazla yemesin" buyurdular. (Buharî, Müslim)
"Buradaki yasaklama önceden olup, sonradan kurban etinin saklanabileceğine izin verilmiştir." (Tirmizî)
Ben kurban etini bekletmeyi ancak zayıf bedevilerden dolayı yasak ettim. Artık yiyin, biriktirin ve tasadduk edin." (Müslim)
Başka bir hadislerinde de Peygamberimiz kurban etini yasakladığı sene için;
"O öyle bir sene idi ki, insanlar o yıl sıkıntı içindeydi. Ben de onların arasında dağıtılmasını istemiştim." (Müslim) buyurmuştur." (Taberâni)

a) Mısır'ın fethinden sonra Abdullah b. Amr.b. AS oraya yerleşmiştir dolayısıyla merkezden uzak kalmıştır (Ebu Hureyre ilim merkezi medinedeydi)
b) Sahabe içerisinde İncil ve Tevratı kendi dili gibi bilen ve okuyan Abdullah b. Amr. B. As idi. Dolayısıyla daha sonrakiler, o bu metinlerle hadisleri karıştırır endişesine kapılarak hadis almamış olabilirler.

- Hadislerle ilgili görünen çelişkiler sadece görünüştedir. Peygamber Efendimizin sözlerinde çelişki olmaz.
- Sözlü dil ile yazılı dil yarıdır. Yazıya geçirildiği zaman farklı aktarılabilir, o sözden bazi şeyler eksik kalır (ortam, mimik, gestik vs...)
- İhtilafu'l Hadis hadislerdeki "ihtilafları" giderir

(1)Cem ve Te'lif: bütün hadisler bir araya getirilir. Bazi alimlere göre hiçbir hadis cem ve te'lif'den sonra ihtilaflı kalmaz
(2)Tevakkuf:
(3)Nesh:
(4)Tercih:

Hanefilerin sıralaması ayrıdır: Onlara göre

1. Nesh
2. Tercih
3. Cem ve Te'lif
4. .

- Hadislerin yazılmasının yasaklanmasıyla ilgili ne Hz.Peygamberin, ne de sahabenin bir açıklaması var. Mesela kurban etleri veya kabir ziyaretiyle ilgili yasak ve daha sonraki izin açıklanmıştır
- Hadisleri yasaklayan hadisi alimler yazıyla ilgili açıklamaya çalışıyor. O dönemdeki müslümanların çoğu ümmiydi
- Kur'an öncesi ilahî metinler tahrıf edilmiştir.

فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَاقَهُمْ لَعنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً **يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ** وَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِ وَلاَ تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىَ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلاَّ قَلِيلاً مِّنْهُمُ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

=bu ayet ilk başlarda inen ayetlerdendir. Bu ayet aslında bir uyarı. Burada Peygamberimiz ve ümmetinin Kur'anı tahrif etmeye yeltenmesinler, buna fırsat vermemeleri için son derece dikkat etmelerine yönelik uyarılmaktadır. Bu yüzden Kur'an iner inmez hemen hıfsedilir ve vahiy katipleri tarafınca yazılırdı!!!

- Dinler Tarihi açısından Tevratın tahrif edilmesi Hz. Musa'ya inen kitapdan dolayı değil, daha sonra zayılan yorumlar, Talmud'un yazılmasıyla tahrif edilmiştir. Hıristiyanlarda da havariler tarafından yazılan incil yorumlar tarafından tahrif edilmiştir. Hıristiyanlarda Hz. İsa vahyin kendisi, havarilerin yazdıkları yorumlarda ilahi ilhama dayanan ilavelerdir.

- ✓ Ahmet Yücel: **" Hz. Peygamber kendisinden sonra Kur'an'ın hiçbir şekilde tahrif olunmaması için VAHİY KATİPLERİNE Kur'an harici hiçbirşey yazdırmamıştır. Bu yasak, vahiy katiplerine yöneliktir!"**

Ekstra: Makale

HADİSLERİN İLK DÖNEM TASNİF SÜRECİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
NEVZAT AYDIN*
Hadis tarihine bakıldığında, Hz. Peygamber ve sahabe döneminde hadislerin sistemli ve yaygın bir şekilde olmasa da özel gayretlerle yazıl-dığı ve toplandığı düşüncesi, - farklı söylemlere rağmen- genel anlayışı yansıtmaktadır.[17] Tedvin faaliyetleriyle ilgili üzerinde durulması gereken bir husus da, h.I. asrın sonu ile II. asrın ilk çeyreğini kapsayan bu zaman diliminde, muhaddislerin düşünceleri doğrultusunda müstakil konulu kitapların oluşturulup oluşturulmadığıdır. Yoksa bu süreci sadece dağı-nık haldeki malzemenin toplanması şeklinde değerlendirmek mi gerekir? Başka bir deyişle bu faaliyetler kapsamında belli konulara ilişkin malze-meyi bir araya toplayıp basit bir yapıda da olsa bir tasnif ameliyesinden bahsedilebilir mi? Bu sorulara cevap olabilecek şekilde, tedvin hareketi-nin en önemli ismi İbn Şihâb ez-Zührî'nin (ö.124/742) hadis malzemesini salt toplamakla kalmayıp, belli konulara ilişkin hadisleri bir nevi bâb başlıkları altında topladığı; onun muasırlarından Katâde (ö.118/736)'nin ise bir hadise ulaştığında onu ilgili bâbda yazdığı nakledilir.[18]Bu bilgilerden hareketle, tedvin dönemini salt dağınık rivayet malzemesini belli ölçülere bağlı kalmaksızın, bir anlamda rastgele bir toplama faaliyeti olarak görmenin isabetli bir yaklaşım olamayacağı söylenebilir. (…)
… Gerçektende hadislerin konularına göre değerlendirilmesi düşüncesi, kişinin zihniyeti ve hadisle-re yaklaşım tarzı ile yakından ilişkilidir. Nitekim daha sahabe döneminde bazı sahabîlerin ilgi ve ihtiyaç duydukları, korunmasını gerekli gördükle-ri bazı konulara ilişkin Hz. Peygamber'in hadislerini topladıkları olmuş-tur. Mesela, Hz. Ömer'in, vergi ve malî meselelerle ilgili; Zeyd b. Sâbit'in de ferâiz konusuna ilişkin Peygamberden intikal eden hadisleri toplayıp bir araya getirdiği nakledilmiştir.16 Sahabenin yazdığı, müstakil konulu hadis sahifeleri dikkate alınmasa bile, tabîun döneminde İbn Ab-bas(ö.68/687), Abidetü's-Selmâni (ö.72/691) ve Ebu'l-Aliye (ö.90/709), Urve b. Zübeyr (ö.94/713), Mücahid (ö.102/720), Şa'bi (ö.103/721) ve mua-sırları gibi pek çok âlimin "Kitabu'l-Feraiz, Cerahât, Talak, Sadakat, Tefsir ve Siyer/Megâzî" gibi müstakil ve münferit konulu eserler kaleme aldıklarına dair rivayetler konulu eserlerin erken dönemde ortaya çıkmaya başladı-ğını ve tedvin faaliyetiyle iç içe olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde tedvinin önemli ismi Zühri'nin de hûl ve ilâ hakkında sorulması üzerine bu konuda otuz kadar hadisin var olduğunu belirtmesi,muasırı Katâde'nin (ö.45/665) de kendisine ulaşan hadisi ilgili olduğu bâbda yaz-dığını ve aynı bâbda ezberlediğini nakletmesi, hadisleri muayyen bâblara ayırma ve ihticâca elverişli olduğu bâbda yer verme düşüncesinin tedvin sürecinde de var olduğunu gösterir. Bu bilgiler, münferit bâblı (müstakil konulu) eserlerin, muhtelif bâblı (çok konulu) eserlerden daha önce telif edildiğini göstermektedir.

<u>DİA Kitabet maddesi:</u>

„ Sahabe ve büyük tabiiler zamanında hadislerin yazılmasını ifade eden terim."

- Sözlük anlamı: „ yazmak, yazı ile tespit etmek"

[17] Talat Koçyiğit, *Hadis Tarihi*, T.D.V.Yay., Ankara, 1997, s.200; Ebu Hureyre, Abdullah b. Amr gibi bazı sahabiler yazdıkları hadisleri küçük çaptaki metin/sahifelerde bir araya ge-tirmişlerdir. Hadis edebiyatının ilk ürünleri sayılabilecek bu metinler o günlerdeki faali-yetlerin misallerini oluşturmaktadır. Söz konusu metinler zaman içinde bir yandan ço-ğalmış; öte yandan yoğunluk kazanmıştır. Bk. Mücteba Uğur, *Hadis İlimleri Edebiyatı*, T.D.V.Yay., Ankara, 1996, s. 9.

[18] Zühri'nin, hûl ve ilâ hakkında sorulması sorulması üzerine bu konuda otuz kadar hadi-sinin olduğunu belirtmesi bu anlamda kayda değerdir. Bk.: Ebu Abdullah Şemseddin

- Hz Peygamberin hadisleri Kur'an-ı kerim gibi yazdırmaması ve hem hadisleri yazma yasağı hemde yazma izni veren hadisler var
- Resulullah bazi devlet başkanlarına yazılar/mektuplar göndermiştir
- Abdullah b. Amr b. As ve Ebu Şah gibi sahabelere hadisleri yazma izni vermesi
- Son hastalığında vasiyetname yazmak istemesi

= Onun hadisleri yazmaya izin verdiğini gösterir

- Ancak Ebu Said el Hudri'nin rivayet ettiği bir hadise göre „ Benden Kur'an dışında başka bir şey yazmayınız. Eğer Kur'an'dan başka bir şey yazan varsa onu imha etsin" buyurmui ve hadislerin yazılmasını yasaklamıştır
- İslam alimleri bu çelişkili gibi görünen hadisleri açıklamada farklı görüşler ortaya koymuştur:
    - O dönemde yazıyı bilen az kişi vardı ve Hz. Peygamber'in bazı sahabelere izin verdiği ve hasta yatağında vasiyetname yazmak istemesi hadisleri yazma izninin islamın daha sonraki yıllarında müsade edildğini gösterir
- Daha sonra verilen izin yasağı neshetmiştir
- İbn Hacer el Askelani ve İbn Kuteybe gibi alimler Hz Peygamber hadis yazma yasağını geçici bir süre için yasakladığını söyler
- Bunu kabul etmeyen alimlerde o dönemde yazı yazmak için yeterince malzeme bulunmadığı için yazılmamıştır demişlerdir
- Sahabe Hz. Peygamberin vefatından sonra yinede hadislerin yazılmasına karşıydılar
- Bir diğer görüşe göre ise yazma yasağı sadece vahiy katiplerine yöneliktir.Bunun delili Resulullah'ın vahiy katibi olan Zeyd b. Sabit'e hadisleri yazma yasağı vermesidir
- Muhammed Hamidullaha göre yaşları henüz küçük olan Ebu Said el Hudri, Zeyd b. Sabit ve İbn Abbas'a yönelikti hadis yazma yasağı
- En önemli sebep, Kur'an ayetleriyle hadislerin karıiıp tahrif olunmaması için tedbiren yasaklanmıştır (ilk başta)= yani yasak kuran ayetleriyle hadislerin aynı sayfaya yazılmasına yöneliktir
- Hz Ömer sahabeyle istişare ettikten sonra hadisleri tedvin etmek istesede daha sonra bu girişiminden kur'an'ın değerini azaltabileceği endişesiyle vazgeçmiştir
- Muhammed Mustafa el A'zami'nin tespitine göre **52 sahabe ve 53 büyük tabiin'in hadis yazmış veya yazdırmıştır[19]:** En önemlileri

i. Abdullah b. Amr b. As
ii. Sa'd b. Ubade
iii. Muaz b. Cebel
iv. Amr b. Hazm el Ensarî
v. Semure b. Cündeb
vi. Abdullah b. Abbas
vii. Cabir b. Abdullah
viii. Abdullah b. Ebu Evfa
ix. Enes b. Malik

Bunlardan es-Sahîfetü's-sahiha günümüze ulaşmıştır. Ebu Hureyre talebesi Hemmam b. Münebbih'e yazdırdı (Muhammed Hamidullah bunu yayımlamıştır)

- **Araplar kitabetten çok hitabetten anlard**ı. Ezber geleneği çok yaygındı

[19] Dirâsât fi'l hadisi'n-nebevî

- Herşeye rağmen şifahî gelenek uzun zaman hakim kalmıştır, ancak birbuçuk asır sonra bu değişeblimiştir
- İ'tikadî fırkaların ve kargaşaların zuhurundan sonra hadis uydurmalar başlamıştır
- ÖMER BİN ABDULAZİZ alimlerin ve ellerindeki hadislerin tespit edilip kayıt altına alınmasını istemiştir- emretmiştir = TEDVİN İŞİ RESMEN BAŞLAMIŞTIR
- ŞİHAB EZ-ZÜHRÎ ulaşabildiği hadisleri ilk olarak derleyip halifeye gönderen muhaddistir
- Kitabet döneminde hadisler yazılı bir metin bırakmak amaçlı değil, hadisleri unutmamak için tedbiren yapılan bir işlemdi
- İmam Malik hadisleri unutmamak için yazanlaınr ezberledikten sonra onları imha ettiklerini söyler (bunu mesela Urve b. Zübeyr b. Avvam ve Ubeyde b. Amr yapmıştır)
- Bazilerı (özellikle Müsteşrikler) hadislerin Hz. Peygamber döneminde hiçbir şekilde yazılmadığını iddia etmektedir. İgnaz Goldziher'e göre hicri 3. Asırdan sonra yazılmştır
- Hadisler hatalı nakledilmemeleri için yazılı metinlerde rivayetin geçerliliği açısından ehlinden dinlenmesi (sema') veya ehline dinletilmesine (kıraat) prensiplerine bağlı tutmuşlardır. Bu iki yol olmazsa, icayet, münavele ve mükA3atebe metotlarıyla hadis alma imkanı vardı. Hocanın direk yazıp gönderdiği hadislere KİTABET veya MÜKATEBE denirdi

Ders notları:

- Mustafa el A`yami"nin tespitine göre 52 sahabe hadis yazmıştır
- Rivayetleri bize ulaşan sahabenin sayısı yaklaşık 1300'dür
- Ancak 2 sahabenin yazılı eserleri günümüze ulaşmıştır:

1) Abdullah b. Amr b. As'ın (65) es Sahîfetu's-Sadıka: Bu ismi kendisi vermiştir eserine. Kesin olarak bilinmesede, 1000'e yakın hadisi vardır ve Muvatta-u İmamı Malik'te mevcuttur. Torunu Şuayb tarafından aktarılmıştır
2) Ebu Hureyre'in talebesine yazdırdığı "Es-Sahifetu's-Sahiha: (bunun bir diğer adı da Hemmam b. Münebbih'in Sahifesidir). Bunu Muhammed Hamıdullah neşretmiştir. Bu eserde 138 hadis vardır

= Bu ikisinin dışında sahabenin yazdıkları hadislerin sayısı günümüze ulaşmamıştır. Genel olarak şu kanıya varabiliriz: " Sahabilerin yazdıkları hadisleri, hadislerin tamamıdır" (=ancak bu tam olarak doğru değildir)

- Hicri 1. Asırda sahabenin ve büyük tabiinlerin asrıdır. Bu dönemde Kabul edilen görüş:"hadisler yazılmasın" görüşüdür. Tabiin sahabeden hadis öğrenip bunları yazıya geçirmek istediler, ancak sahabe:"Biz hadisleri HIFS ile aldık ve öğrendik, szide öyle yapın" demiştir ve yaygın olan şifahi gelenekte ısrar etmişlerdir.
- Sahabenin hadisleri yazdırmamak istemelerinde delil olarak ne ayet ne de hadis getirmişlerdir. Yani hadisleri yazmamaları dini gerekçeden dolayı değil, GELENEKTEN dolayıdır:

a. "Araplar KİTABETTEN fazla HİTABETTEN hoşlanır"
b. **Araplar ezberlerine güveniyorlar**. Çok güçlü ezberleme kapasiteleri ve köklü ezber gelenekleri vardır

c. **Eskiden HIFS kolaydı,** ortam buna müsait durumdaydı. Sosyal ortamı: sahra, çöl, geniş arazi, kalabalıktan uzak…= zihinsel sorun yok
d. Nasıl görmeyi bilkmeyenin koku duyma ve işitme duyuları daha yüksek, duymayanın görme ve tatma duyuları daha hassas ve iyi çalışıyorsa, **ümmi olan, yazma bilmeyen o topluluğun ezber kapasiteside daha güçlüydü**!

=Geleneği değiştirme olmaz. Yıllardır alışagelen şeyler hemen biranda terkedilemez. Hz Peygamberde bu geleneği bilirdi ve değiştirmedi, çünkü gelenek kolay kolay değiştirilemez!

- 52 Sahabenin hadisleri yazmalarının sebebi: kendi şahsî notları, hatırlamaları için.

=**BU DÖNEME KİTABETÜ'L HADİS (KİTABET[20]**) dönemi denir

- Kitabet bir yöntem olarak kullanılırsa hicri 2.asırdan sonra, 8 hadis öğrenme metodlarından biri olan MUKATEBE olarak bilinir

Hadis öğrenim yolları: *Sema, Kıraat, İcazet, Münavele, Kitabet, İ'lam, Vasiyyte, Vicade*[21]

---

[20] Kitabet kavramı a) sahabe nesliyle ilgili kavram ve b) sahabelerin kendileri için, hatırlamaları için kaleme aldıkları notlar= MÜZEKKİRAT

[21]

Hadis Ögrenim ve Ögretim Yollari
a. Sema
Hocanin ezberden veya yazili bir etinden rivayet ettigi hadisi ögrencinin bizzat hocasinin agzindan isitmesidir. Bu durum rivayet sirasinda (fulan bize anlatti) "..........." veya "............." (bize haber verdi veya "..............................." (....söyle söylerken isittim gibi terimlerle belirtilir. Hoca ezberden veya kitaptan sözlü olarak rivayet ettigi hadisi talebelere yazdirirsa bu imla olur. Bu yolla olusturulmus eserlere de "emali" adi verilir.
b. Kiraat
Talebe ezberinden veya elindeki bir kitaptan hocanin huzurunda hadis okur. Hoca da ya ezbere veya elindeki bir nüshadan katip ederek dinler. Gerekirse düzeltme yapar. Böylece ögrenci, hocadan o hadisleri ögrenmis olur. Bu usule "arz" veya "kiraat" denir.
Bu yolla ögrenilen hadis rivayet ederken .... (Falanin huzurunda bu hadisi okudum) ifadesi kullanilir. Sayet hadisi baskasi hocanin huzurunda okumus kendisi de orada hazir bulunmussa .... "kurie ala fulan ve ene esmea" (falanin huzurunda bu hadis okunurken dinledim) ifadesi kullanilir. Bu yolla elde edilen hadis "haddesena fulan kiraaten aleyh" terimiyle de rivayet edilir. Imam Müslim ahberena lafzini bu yolla aldigi hadisleri rivayet ederken kullanmaya çalismistir.
c. Icazet
Hocanin, talebesine duyduklarini veya kitaplarini rivayet etme izni vermesi demektir. Bunda ne sema usulünde oldugu gibi hocanin okumasi ne de kiraat metodunda görüldügü gibi talebenin okuyup hocanin dinlemesi ve tasvibi vardir. Icazet sözlü veya yazili olarak verilir. Icazetin birkaç sekli vardir. Çesitlerine göre caiz olan ve olmayanlari vardir. "eceztu lifulan istemeltu aleyhi fihristi", "eceztu leke ba'du mesmuati" gibi terimler kullanilir.
d. Münâvele
Hocanin kendisinden nakil ve rivayet etmesi için talebesine bir kitap ya da yazili bir metin vermesine münavele denir. Eger hoca, kitabi verirken "bunu sana temlik ediyor" veya "istinsah için emanet ediyor ve rivayet etmene de izin veriyorum" derse buna icazetli münavele ismi verilir. Bu geçerli bir usuldür. Eger hoca, talebesine benim isittigim hadisler bunlardir diyerek icazetten söz etmeden bir kitap teslim ederse bu icazetsiz münavele olur ve bu hadislerin rivayet edilmesi caiz görülmez. "ecazeni en erviye anhu" "ahberana icazeten" terimleri münaveleye delalet eder.
e.Kitâbet
Hocanin, huzurunda bulunan veya bulunmayan bir ögrencisi için kendi eliyle bir veya birkaç hadis yazip ve yazdirip vermesi veya göstermesine kitabet denilmektedir. Icazetli olmayan kitabet bazilarinca geçerli görülmedigi halde çogunluk tarafindan caiz görülmüstür. "eceztuke ma ketebtuke" "ahberena fulan mukatebet" gibi terimler kitabete delalet eder. Bu yolla hadis alan ravinin rivayet sirasinda mükatebeyi bildiren ifadeleri kullanmasi uygun görülmüstür.
f. I'lâm
Hocanin, talebesine icazetten söz etmeksizin belli bir hadis veya hadis kitabi hakkinda sadece bu benim duydugumdur diye açiklamada bulunmasina i'lam denilir. Bu yolla alinan hadislerin rivayetini çoklari kabul ederken bazilari da bunun caiz olmadigini söylerler.
" hazihi rivayeti" terimi tek basina i'lami ifade eder.
g.Vasiyyet
Ölmek veya yolculuga çikmak üzere olan hocanin rivayet izninden söz etmeksizin kitabini ögrencilerden birine vasiyyet etmesidir. Bunda zimni bir rivayet izni vardir diyenler yaninda bu yolla elde edilen hadislerin rivayetin caiz görmeyenler de vardir. Vasiyyet bir bakima münavele, bir bakima da i'lam'a benzemekle beraber onlardan asagi derecede bir ögrenim ve ögretim yoludur.
h. Vicâde
Bir ravinin yazma bir kitabi ele geçirmesine vicade denir. Hadisçiler bunu, sema, icazet ve münavele söz konusu olmadigi halde bir kitaptan hadis almayi ifade için kullanirlar. Bu durumda hadisleri elde eden kimse rivayet ederken "vecedtu bi hatti fulan" (falanin alyazisi ile yazilmis olarak buldum ki) diyerek durumu açiklamasi gerekmektedir. Vicade geçerli hadis ögrenimi ve

- Ilk defa 125 yılında çinden kağıt islam alemine gelmiştir. Son sahabe ise 110 yılında vefat etmiştir. Yani o zamanlarda deri, kemik, hurma yaprakları vs yazı aleti olarak kullanılıyordu ve bunlar hem herkesde yoktu hemde çok hacimli ve küşfetliydi. O yüzden Abdullah b. Amr b. As 1000 hadis yazmıştır dediğimizde bu az gibi görünsede çok hacimli bir çalışmadır. O dönemde yazı yazmak için imkanlar kısıtlıydı
- Sahabenin hadis yazmada bir metodu: MÜZAKERE: özellikle sabah namazından sonra sahabeler bildikleri hadisleri birbirine okurlardır. Bilgilerini kontrol etmek ve pekiştirmek için. Hata varsa tashih etmek, hafizayı desteklemek için (tıpkı kitabet gibi hafizayı zinde tutmak için). Daha sonra müzakere metodu hadisleri tartışmak ve değerlendirmek için gerçekleştirilmiştir. BU YÜZDEN BU DÖNEME ŞİFAHÎ RİVAYET dönemi deriz!
- Şifahi dönemin oluşu yazılı herhangi birşeyin mevcut olmayışına delalet etmez.
- **Abdullah b. Amr b. As'a Hz. Peygamberin İstanbul ve Romanın fethiyle ilgili hadis sorulur, o da eve gider, sandığından yazdığı hadis metinlerine bakar ve hadisi rivayet eder.**
  = Sahifetu'Sadıkadan baktığı hadise evde bakar. Onu evden çıkarıp o emtinden rivayet etmez, yine şifahî rivayet eder! (bu bize ozamandan beri bazı yazılı metinlerin mevcut olduğunu gösterir

  o <u>dönem için kullanılan isimler:</u>

- ✓ **HIFZ**
- ✓ **KİTABET** Hıfz ve kitabet aynı anda gerçekleştirilmiştir
- ✓ **TEDVİN**
- ✓ **TASNİF**

<u>Sonuç</u>: **Sahabe ve büyük tabiin'in bulunduğu asırda hadisler hafızalarda bulunur ve müzakere ve bazı sahabelerin kitabetleriyle (hafızayı desteklemek amaçlı) ŞİFAHÎ öğrenilir ve öğretilirdi (aktarılırdı)**

<u>TEDVİN dönemi:</u>

- Hz Ali'ye kadar başkent Medineyken, daha sonra Hz Ali ile birlikte Kufe olmuştur.
- Sıffın ve Cemel vakalar o dönemin kargaşaların en vahim örneklerinden birisidir. Birçok müslüman ölüyor. Özellikle Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra meydana gelen bu kargaşalar nedeniyle islam alemi fırkalara, mezheplere ve çeşitli gruplara ayrılıyor ve „kim haklı, kim haksız" sorusu tartışılıyor. Özellikle Tahkim olayı temel tartışma konusuç Hz. Ali mi Muaviye mi?...
  a. Meşruiyyet sorunu ortaya çıkıyor: hangi görüş benimsenecek? Tek doğru görüş Anayasa, yan Kur'an ve Sünnettir. Bu yüzden, kendi görüşlerin, Anayasa ile delillendirebilmeleri için çeşitli gruplar hadis uydurmaya meyil etmişlerdir. Sırf kendi görüşlerini meşrulaştırabilmek için. Muhtar es Sakafi hadis uydurmakla bilinen biridir
  b. Islam toprakları gelişiyor. Yeni toplumsal değişmeler meydana geliyor.Yeni fikirler, medeniyetler geliyor islam topraklarına

a) Ayrıca mevaliler zümresi, yani arap olmayanlar yazıya önem veriyor ve çoğu şeyi kaleme alıyorlar.

Ömer bin Abdülaziz İLK RESMİ TEDVİN TALİMATını veren Halifedir. Valilerin bölgesindeki bulunan alimlerin (sahabelerin) ilimlerini (hadislerini) kayda geçirip ona takdim etmeleri istiyor (emrediyor). Medine için özellikle AMRA BİNTİ ABDİRRAHMAN'ın hadislerini

yazmalarını istiyor. Çünkü o Hz. Aişe'nin talebesi. Hz. Aişeden en fazla bilgi alan kişidir.
= Artık bu emirden sonra Tedvin faaliyeti resmen başlıyor. Bu talimattan sonra yazı karşıtı olan alimler bile yazıya olumlu bakıyor. Bu emir dönüm noktasıdır.

İBN ŞİHAB EZ ZÜHRİ burada önemlişahsiyetlerdendir!!!

KİTAP الكتاب

b) Hicrî 1. Asırda yazılan eserlere sahife deniliyordu, çünkü o dönemde KİTAP denildiği zaman Kur'an kastediliyordu. Dolayısıyla Kitap denildiği zaman zihinlerde Kur'an gibi geniş, her konuyu ihtiva eden birşey tasavvur ediliyordu. Bu yüzden o dönemde bunlara sahife denilirdi. Mesela Sahifet-u Sâdıka ve Sahîfet-u Sahiha gibi. Neden Sahife adı verilirdi?
   a) Konu başlıkları, ana-alt başlıklar vs yok
   b) Muhteva bakımından küçük eserler

Bu yüzden hicrî 1.asra SUHUFLAR (SAHİFE'ler) dönemi denir. Herkesin şahsî yazıları (Sahifesi) mevcut

CÜZ:= küçük yazılı metin. Hicrî 2. asırda kullanılıyor. Bir nevi hicrî 1. asırdaki Sahîfeler 2. asırdan sonra kitap, onlardan daha küçük hacimli olana CÜZ denilmeye çaşlanıyor. Artık Sahifeler Kitap oluyor. Konu başlıklar ve bölümler ekleniyor, insanların zihinlerindeki kitap tasavvuruna uygun bir şekil alıyor

- **Hadis kitaplarının oluşumunda etkili olan amiller nelerdir?**

1. **Siyasî sebep:**
   - Emeviler döneminde araplar siyaset, mevaliler ilim alanında etkilidirler. Emevilerde mevaliler dışlanır, yani genel olarak siyasî otorite arap olmayana karşı uzak, onları siyasî otoriteye engel olarak görürler.. ARAPÇILIK siyaseti hakimdir. Karşıt görüşlü olanlara fırsat verilmez.
   - Siyasî otoriteyi eleştirenlerde genelde mevalilerdi.
   - Mu'tezile dahi bir nevi Emevilerin kanlı siyasetine karşı gelmek için zuhur etmiş bir fırdadır
   - Daha sonra Abbasilerin gelmesiyle bu siyaset nisbeten değişir. Arapçılık son bulur. (İrancılık hakimdir hatta. Mesela Bermekî ailesi sarayda hakim konumdadır. Ayrıca Abdullah ibn Mukaffa'nın etkisi çok büyüktür).Artık Mevaliler ön plana çıkıyor.
   - Abbasilerin bir diğer özelliği de dünyaya hakim olma istekleridir ve bu yüzden dışa doğru açılma arzusu vardır
   - Bu çerçevede **BEYTÜ'L HİKME** kurulur: Aristo'nun kitapları temel kaynaklar tercüme edilir. Kitaplar ve tercümeler için çok paralar harcanır, ilme değer verilir
   - Abbasilerde devletin adalet bakanlığını ehl-i Rey yönetir, kültür bakanlığını da Mu'tezile yönetir. Yani Abbas yönetiminde 2 grup/fırka vardır: Ehl-i Rey ve Mu'tezile
   - Mu'tezile beytü'l hikmede tercüme edilen ederleri en iyi bilen ve fikrî büyük güce sahip olanlardır. Zındıklarla mücadele eden ve onları cedel ilminde yenen Mu'tezile belirli bir dönemden sonra saray için de tehlikeli olmaya başlıyor...

2. **Fikrî yapı:**

- . O dönemde 2 farklı "merkezden" bahsedebiliriz: HİCAZ (Mekke ve Medine) ve KÛFE

a. Medine ilmin merkezi ancak dışarıya yönelik açık değil. Daima sahabe ve sahabe çocukları bulunmuştur oarada. Dinin geleneksel hale geldiği, farklı görüşlerin olmadığı, cedel ve çeşitli fırkaların bulunmadığı bir yer. Hz. Peygamber'den gelen bilgi konusunda, yani rivayet edenlerle ilgili çok titiz davranılmıştır. Ehl-i Hadis
b. Kufe ise, çok kültür, medeniyet ve görüşlerin olduğu, çeşitli fikrî görüşlerin bir araya geldiği, cedel ve münakaşanın çok olduğu bir şehirdir. Ehl-i Rey

Ehl-i Rey, Ehl-i Hadis ve Ehl-i Medine (İmam Malik) görüşleri. Hepsi Kur'an konusunda hemfikirdir, ancak sünnet konusunda, sünnet değerlendirilmesi ve ona göre hüküm verme ve amel etme konusunda farklılıklar vardır

Ehl-i Hadis	Ehl-i Rey	Ehl-i Amel
السنة قاضية على الكتاب Sünnet kitabı anlamada belirleyicidir. Ancak sünnet ile kitap anlaşılır Hz Peygamber'den nakledilen herşey (söz,fiil ve takrir) hadistir/sünnettir ve esastır hadisler muttasıl, ravisi âdil ve zâbıt ise hadis şâz değilse, rivayet kabul edilir hadisler lafzî yorumlanır zahiri ınkıta esas alınır	الكتاب قاضية على السنة kitap her konuda belirleyicidir.Kuran merkezli anlayış Sünneti belirlerken önce kanuyla ilgili ayetleri, sonra sünneti, sonra sahabe kavilleri incelenir, ona göre neyin sünnet olduğuna hükmedilir sened haricinde metin de incelenir. maruf ve meşhur sünnete aykırı değilse kabul edilir umumu belva: herkesi ilgilendiren bir konu en az 2 veya 3 sahabeden geliyorsa kabul edilebilir Kur'an ve maruf sünnetten elde edilen kavaid-i külliyeye aykırı olan rivayet ve hadise ihtiyatlı yaklaşırlar sahabe ve tabiin sözüne değer verilir	... Sünnet, Medinelilerin amelleri, uyguladıkları fiillerdir "ehli hadis zahiri ınkıta'yı esas alır, bizler ise manevî ınkıta'yı esas alırız" derler gayî, sözden kastedilen manayı anlayarak yorumlamak

Sünnetin anlaşılmasına dair örnekler:

1) **Büyük abdestten sonra büyük taşla temizlenme konusu:**

a) Ehl-i Hadis: Bu sünnettir ve muhakkak 3 taş ile temizlenmek lazım
b) Ehl-i Rey: Hz Peygamber'in döneminde su kıtlığı olduğu için ve insanları tazmilziğe teşvik etmek için bir ARAÇ olarak taşla tezmilenmeyi öngörmüştür Hz. Peygamber (s.av). Taş ARAÇ, Temzilik GAYE. Yani sünnet olan taş ile temizlenmek değil, büyük abdestten sonra genel olarak temzilenme!

2) **Rebiatu’r Rey şöyle anlatır**: Said bin Museyyeb‟e dedim ki: “Kadının bir tek parmağının diyeti nedir” diye sordum oda 10 devedir dedi. Peki, iki parmağın diyeti nedir dedim, 20 deve dedi. Üç parmağın diyeti 30 deve dedi. Dört parmağın diyeti kaçtır dedim o da 20 deve dedi. Ben:

“Yara büyüyüp zarar arttıkça diyet azalıyor bu nasıl iş” dedim O da dedi ki “Ey kardeşimin oğlu sünnet böyle” dedi.11 Kıyasın metoduna göre dört parmakta 40 deve olması gerekirdi. Şayet sünnet bunu beyan etmeseydi bize insanlar kıyasla hükmedecek ve dört parmakta 40 deve diyecekti

- Bu dönemde hicrî 4-5 asra kadar ehl-i rey ile Mu’tezile kardeştir, içiçedir. Mu’tezile hadislerde ehl-i rey’in görüşünü benimser sadece fazladan 2 kriter ekler:
  1. Rivayet edilen metin akla ayrkırı olmayacak
  2. Tecrübe/tarihe aykırı olmayacak: Vahız: “Hacer-i Esved cennet taşıdır, dünyaya gelirken bembeyazken müşriklerin el sürmesiyle siyahlanmıştır” diyorsunuz, neden ozaman bir kaç asırdır müslümanların elinde olmasına rağmen beyazlamadı? Demekki siz yanlış anlıyorsunuz...

Ehl-i hadis hadislerin hepsinin vahiz kaynaklı olduğunu savunur, ehl-i rey ise her hadis vurüd sebebi açısında incelenmesi gerekir. Hz Peygamber ne zaman hangi sıfatla bir hadisi söylemiş onu bilmeliyiz. Mesela ölü araziyi ihya etmekle ilgili hadis: Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "*Sahibi olmayan bir araziyi kim ihya ederse, bu araziyi herkesten ziyade o hak kazanır*."
=Ehl-i rey derki:“ Hz. Peygamber bu hadisi devlet başkanı sıfatıyle söylemiştir, bu yüzden devlet başkanının izni **gerekir** araziler için.

- Fırka= herhangi bir inacı benimseyen grup
- Ekol= her alanda alanda yorum yapabilen ve göreşe sahip olan
- Ehl-i Hadis, ehl-i rey çok içtihad kullandıkları için „ keyfî yorumla algılayan grup“ demiştir

- Hicrî 2.asır fikrî tartışmanın en çok olduğu assırdır, o yüzden bu dönemde yazılan eserlerde de bu fikrî tartışmalara, çeşitli görüşlere yer verilmiştir. Çeşitli fırka ve ekoller vardır.

İmam-ı Malik:

- Ehl-i ameldir. Medinedeki uygulamaya bakar
- Medineyi hiç terketmemiştir. İlmin, yani hadislerin ve peygamberî hayatın Medinede olduğunu söyler
- Kûfe’de 1500, Medine’de 10000 sahabe vardır (o dönemlerde). Dolayısıyla Medine’deki din anlayışı asıldır
- 2000’e yakın hadis ihtiva eden Mutavva adlı eserinde merfu’ hadislere yer vermiştir. Bunlardan 70 tanesini delil olarak kullanmaz, amel-i ehl-i medineye aykırı olduğu için. Bu hadislerin Medine’de uygulanmadığını söyler ve o hadisi kullanmaz.
- A) İmam Malik hakkında, 2000’e yakın hadis yazdığı ve ciddi bir hadis külliyatı oluşturduğu için, bazıları o ehl-i hadis’tir der
- B) kimine göre ise ehl-i reydir, çünkü hocası Rabiatu’r-Rey, talebesi İmam Muhammeddir.
- C) İmam Malik ne ehl-i hadis, ne de ehl-i rey^dir. O amel merkezli olduğu için ehl-i amel’dir.

- İmam Malik zorla boşanma kabul edilmez diye bir fetva vermiştir. O dönemde yeni tahta çıkan Halife (Cafer) bu fetvayı kendi aleyhinde bir fetva olarak algılar ve onu cezalandırır. Daha sonra halife hata yaptığını anlar ve İmam Malik'ten özür diler. Bir müddet sonra Halife hukuk birliğini sağlamak için ondan devlet metni olabilecek bir eser ister (Bu teklifi 4 halife de yapar) ancak İmam Malik bunu kabul etmez. " Bizim bilmediğimizi bir başkası bilebilir. Başkalarının bildiklerini saymamış, başka bir alimin doğru bildiğine engel olmuş olurum" endişesiyle kabul etmemiştir.

İmam Şafii:

- Uzun süre İmam Malikten ders almış, sonra İmam Muhammedden ders almıştır, yani hem ehl-i ameli, hemde ehl-i rey'i iyi tanımıştır ve görüşlerine vâkıftır
- Kadim görüşü ve cedid görüşü vardır (mısır öncesi ve sonrası). Kadim görüşü ehl-i amel görüşü, cedid ise kendi görüşü ki burada eski hocasını ve Maliki mezhebini güçlü bir şekilde eleştirmekte.[22]Aynı şekilde ehl-i Rey'i de eleştirir: ehl-i rey hadis'den fazla sahabe ve tabiin kavillerine değer vermektedir der. İmam Şafi'ye göre bu hadisleri ikinci plana atmış olduğumuz anlamına gelir. Onlara " Siz hadisleri keyfî yorumluyorsunuz" der.
- İmam şafii'ye göre merfu' hadisler hiçbir şekilde geri çevrilmez (ehl,-rey ve ehl-i amel bunu yapar).
- İlk defa sahih hadisin şartlarını İmam Şafii belirlemiştir ve yazıya geçirmiştir
- ***Ahmet İbn Hanbel :***İmam Şafii'nin talebesidir. Onun hakkında şöyle demiştir: " İmam şafii gelene kadar ehl-i hadis zor durumdaydı. Ehl'i rey tarafından eziliyordu"
- İmam Şafi ile birlikte hadise usul gelmiştir. Lakabı "sünnete yardım eden"idiناصر السنة
- İmam Şafi vesilesiyle artık hicri 2.asır hadis ilminin zirve yaptığı çağdır.
- Artık الكتاب قاضية على السنة yerine السنة قاضية على الكتاب geçerlilik kazanmıştır.
- Din vahye dayalı olmalıdır. Kur'an vahye dayalı olduğu gibi Hadis'de vahye dayalıdır der İmam Şafii. Ancak diğerleri (ehl-i amel ve rey) bunu kabul etmezler
- İmam Şafii'ye göre hadislerin sebepleri araştırılmaz. Niçin? Ne neden soruları caiz olmaz = HADİSLERİN ANLAŞILMASINDA LAFZÎ YAKLAŞIMI BENİMSEMİŞTİR.
- İmam Şafii nass merkezli ve yoruma kapalı bir anlayışa sahiptir. Kıyas kullanır ama bu ehl-i rey'in kullandığı kıyasa benzemez. İlleti yine nassdır, içtihad değil mesela.

ŞİA:

- Emeviler döneminde yeraltındalardı, son derece baskı altında oldukları için göze batmamaya çalışıyorlardı. Abbasilerin iktidara gelmesiyle birlikte tekrar itibar ve güç kazanmışlardır. Abbasi siyaseti adeta mevalileşmiş ve farsîleşmişdi. Daha 1.asırda fırka halindeyken, Hz.Ali'ye haksızlık yapıldığını iddia ederekten taraf edinen bir grup iken hicrî 2.asırda ekolleşmiş, inanç ve fikrî görüş ve sistemi oluşturmaya başlamıştır
- Hadis onlara göre ehl-i beyt ve masum İmamlar tarafından gelen kanallar vâsıtasıyla geliyorsa hadis olarak kabul edilir. Böylece

[22] Bu bize o dönemlerde düşünce hürriyetin var olduğunu gösterir

hadisleri sınırlamışlardır. 1300 sahabeden hadis gelmiştir, Şia ise sadece ehl-i beytten gelenleri kabul etmiştir (8 civarı sahabe)
- Onlarında bir hadis mecmuası vardır: „Mutun-u erbaa“

Tasavvuf:

- 3.asra kadar ehl-i zühd denirdi. Hicrî 3.asırdan sonra Tasavvuf denilmeye başlanılmıştır
- Kur'an'da ve Hadislerde zühde, zikre, iyi ahlaka, saf ve temiz kalbe önem verilmekte. Dünya değil, ahiret hayatın önemine vurgu yapılır:

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى „Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır“[23]

- Kısacası: dünyalıklardan uzak duran, geceleri kâim, gündüzleri sâim olan kişilere ehl-i zühd (tasavvuf) denir
- İlim insanı ibadet etmekten uzak tutar, o yüzden ilimle meşgul olmazlar fazla
- Hadis alimlerin cerh ve ta'dillerini „dedikodu“ olarak adlandırır ve eleştirirler
- Ehl-i zühd, ibadetin insanın merkezinde olduğunu savundukları için ve bunu teşvik etmek istedikleri için hadis uydurdukları söylenir
- Hicrî 3.asırda sistemleşirler! Zâhid insanlar kurumsallaşır!. Ebu Talib el MEKKÎ Kur'an ve Sünnette delil bulmaya çalışır (tasavvufun önemini delillendirmek için)
- „BİLGİNİN KAYNAĞI NAKİL DEĞİL, MÂRİFETTİR“ derler. Marifeti ise KEŞİF, İLHAM ve RÜYA ile elde ederiz
- Aslında her güzel söz hadistir

Yazılı Dönemin Problemleri:

- „Metin yazmak demek, metni anlamak demek değildir“ Arap yazısında hareke ve nokta 3asırda ortaya çıkıyor. O yüzden metinleri okumak belirli bir zamandan sonra sorun hale gelmiştir. Hareke İrab ve Zabt olmak üzere ikiye ayrılır:
  - **İRAB**= kelimenin sonunda olan hareke. Cümle içindeki gramer kaideleri çerçevesinde harekesi belirlenir
  - **Zabt**= bir kelimenin son harfinden önceki harfin harekesi nedir sadece semaî yolla bilinir. Yani ya önceden bilinmiş olması lazım veya sözlükten (bir kaynaktan) örnekmek lazım.
- **Muhammed b. Raşid:** „ Günümüzde biri bir hadis metni yazsa ve aslı ile karşılaştırsa, çok hata bulur“
- **Süleyman bin MUSA**:
  قال سليمان بن موسى كان يقال **لا تأخذوا القران عن المصحفيين و لا تأخذوا العلم عن الصحفيين**
  “Kur'an'ı mushafilerden (Kuranı doğrudan mushaftan öğrenen) öğrenmeyin (yanlış öğrenme ihtimali var-yazı hatalarından dolayı), ilmide (hadisi) sahafilerden (yazılı metinden hadis okuyup okutturan kişi) öğrenmeyin”

  - صحفيين *Şiddetli cerh ifadesidir zaten*

Varrak= yazma işinde mahir olanlar
İstinsah= kitabı aynen tekrardan yazmak

- Hoca öğrenci münasebetleri; Hadis tahammülü
- Hoca okur, talebe dinlerse Sema meclisi

[23] 93 / DUHÂ - 4

- Talebe okur ve hoca dinlerse Kıraat meclisi

=Hocanın hedefi hadisleri isnadlarıyla birlikte iyi öğrenmek ve ezberletmek

Asl= semaa veya kıraat yöntemleriyle alınan rivayetlere asıl denir. Sema ve kıraat yöntemleriyle elde edilen metin rivayet hakı kazandırır. Böyle elde edilen metine de ASL denir

Rivayet dönemi: ilk dört asır:

- Semaa ve kıraat yöntemi ağırlıklı olarak kulanılır (%80'nine yakın böyle yapılırdır)
- Belirli bir zaman sonra: rivayet lafızları / eda sigaları hadislerin hangi yötemle öğrenildiğini gösterir
- İbtidau's sened= bize yakın olan **اخبرنا | حدثنا**
- **عن** lafzıyla kullanılan Peygambere yakın zamana delalet eder
- 2. Asırda yazılı rivayete geçişte sorun yaşamamak için semaa ve kıraat yöntemi geliştirilmiş ve daha sonra rivayet lafızları belirlenmiş (kullanılmıştır) (çünkü harekeleme ve noktalar yoktu). Amaç metinleri ve isnadları doğru aktarma ve ezberleme
- Hadis ile hocanın görüşü karışmaması için hicrî 2. Asırda büyük ehemmiyet gösterilmiştir. Buna **müdreç** denir! Çok dikkatli olmayan öğrenciler bu hataları yapardı
- 2. Asır RİCAL KİTAPLARI da yoktu veya hadis şerh kitapları da yoktu= bunun sebebi HADİSLE DİĞER SÖZLER/RİVAYETLER KARIŞMASIN
- ***Abdullah b. Mehdi*** (hicrî 3. Asrın sonunda vefat etti) söyle demiştir: "*Keşke o dönemde hocaların dediklerini yazsaydım. Şuanki kanaatıme varsaydım hepsini yazardım*"
- Onun bu ifadesi bizleri şunu gösterir:
  - *a) Hadisler haricinde birşeyler yazılmazdı. Sadece hadisler yazılırdı (hocaların sözleri vs değil)*
  - *b) Çok önemli bilgiler paylaşılırdı*

2.asırda yazılan Hadislerle ilgili kitapların ortak özellikleri:

i. Önceki nesillere ait bilgiler anlamına gelen أثار (bu aynı zamanda merfû ve maktû hadis demektir. كتاب الاثار

ii. الجامع = Cami denildiği zaman "hadisleri" toplayan anlam gelir. Bu doğru değil. Konuları toplayan anlamındadır, çünkü hadislerin hepsini toplamış gibi algılanır, halbuki her türlü konuyu ihtiva ettiği için الجامع denir. O dönemde şu kavramlar aynı anlamda kullanılırdı (3. Asırda farklılaşma olmuştur): الموطأ | المصنف | السنن

iii. المسند dönemin sonuna doğru MÜSNED. İlk Müsned yazarı Ebu Davud el Tayalisi (204). Bu dönemde çok alimin müsnedi vardır. Bunun nedeni: 2. Asır, fıkıh alimlerin olduğu asırdır. Bunlar içtihadlarında merfu hadisin yanında sahabe ve tabiin kavillerine de değer verirlerdi hüküm çıkarabilmek için.

- Asıl amaç konudur aslında. O yüzden CAMİ önemliydiç Hadis kitapları konuları fıkıh birlikte oluşur, fıkıh kitaplardan etkilenir. Bab başlıkları hadis alimler belirler.
- Müsned türü hadis kitapları sadece merfu hadisleri toplar. İmam Şafii diğerlerini Hz Peygamberin sözünün yanında

başka kavillerde aldıkları için eleştirmiştir. Onun bu çalışmalarının sebebiyle merfu hadislere değer verilmiştir

- Hadis kitaplarının yanında içtihadlarda bulunur. Kısa kısa içtihadlar merfu ve maktu hadisler vardır.
- Bu dönemin eserlerinde Sahih, Zayıf ve uydurma hadisler bir aradadır. Bu dönemin ilmî bir geleneğidir. Ayrı ayrı kitaplarda değil, bir kitapta. Cami'den kasıtta bu. Konuyla ilgili bütün rivayetleri toplar, Sahih, zayıf, uydurma fark etmez. Bu, bu dönemin genel özellikleridir. İmam Malik ve Şübe b. Haccac hariç. Onlar Sahih hadis toplamak ister diğerleri her türlü hadis alırlar

a) **Elimizdeki eserler bize bunu gösteriyor (MA'MER B. RAŞİD'in eserinde)**

b) **Sufyan es Sevrî:** " Ben bir hadisi kitabıma 3 sebepten dolayı hadis alırım"
   - Amel etme- salih hadisler
   - Araştırmak amacıyla – zayıf hadis
   - Mevzuu olduğunu bile bile alırım (o dönem hadis alimlerin huyu/alışkanlığı: her türlü hadisi bilmeyi ilmî bir zorunluluk olarak görürdü). Hoca ve talebeler hadislerin sıhhat durumunu bilirdi, o yüzden sorun değildi bunları kitaba almak, çünkü mevzu hadisleri de bilmek lazım

c) **Bu hadis alimlerin kullanıdığı ve 3.asırda kullanılan 3 kavram:**

(1) يحتج بحديثه | يحتج به

➢ Ravinin adalet ve zabt bakımından yeterli olduğu anlaşılır. Yani bu ravinin hadisi her alanda delil olarak kullanılır.= SAHİHTİR.

(2) يكتب بحديثه للاعتبار و ينظر فيه

➢ Ravi zabt bakımından zayıftır. "Bu hadis araştırmak amacıyla zayılır" anlamındadır. Fezail ve rekaik konularıda hadisleri yazılabilir

(3) يكتب حديثه للمعرفة

➢ Mevzu hadis olduğu bile bile yazılır"

=Hadis kitaptan değil Hocadan öğrenildiği için bu dönemde, hicrî 2. asırda bunları (zayıf ve uydurmaları) kitabına almakta sakınca yoktu

d) Bu dönemde isnatta ittisal konusunda yeterli hassasiyet yoktur, dolayısıyla bu dönemin eserlerinden çok munkatı ve mürsel hadisler vardır. Hicrî 2. asırda metne bakılırdı sıhhat belirlemede. İtiisale bakılmazdı. (Fıkıhcılarıi ehli rey hakimdi-metin merkezli) İtiisal öartının olmazsa olmazdan olduğunu ilk dile getiren ve yazan kişi İMAM ŞAFİİDİR. Onunla birlikte ittisal şartı önemli olur ve bu olgu daha sonra değişir

e) Bu dönemde mürsel hadisler delil olarak kullanıldığı için, eserlerde bol miktarda mürsel hadis bulunabilmektedir. Mürsel, tabiinin sahabeyi zükretmeden doğrudan Hz Peygamberi zikretmesi (ondan nakletmesi). Bu mürsel hadisler Ehl-i Rey ile İmam Şafii arasında en tartışmalı konu olmuştur. Ebu Davud es-Sicillistani: " İmam Şafii'ye kadar mürsel hadisin delil olup olmayacağı tartışılmazdı. İlk defa İmam Şafii ile birlikte tartışılmaya başlanmıştır!"
   - İmam Şafii Mürsel hadisi neden delil sayılmaz demiştir:" tabiin doğrudan Peygamberden zikreder. Biz nerden bilelim kimden alıp rivayet ettiğini? Doğruluğunu vs bilemeyiz ki"
   - Ehl-i Rey: **Mürsel hadis delildir**! İbrahim en Nehai mürsel hadis kullanır. Hocaları kullandığı için ehl-i rey bunu desteklemesi ve savunması lazım geldiği için mürsel hadisi

savunurlar. Aksi takdirde birtakım temel rivayetleri kabul edilmez olur. Hanefilerin (ehl,- Rey'in delilleri)

i. İbrahim en Nehai: " Ben doğrudan Hz Peygamberden rivayet edersem, sadece bir kişiden işitmediğim/duymadığım anlamına gelir- yani birçok kişiden aldığıma delalettir bu. İsmini zikrettiğimde ise BİR kişiden duydum demek olur.". O yüzden Hanefiler Mürsel hadisi kabul ederler, hatta bu mürsel hadis daha güçlüdür derler. İbrahim en Nehai bazan tabiin (Alkame) bazan de Sahabi (Abdullah b. Mes'ud'u) atlar.
ii. TABİİN SAHABEYİ ATLARSA OZAMAN SAHABENİN SAĞLAM OLDUĞUNU BİLİRİZ, TABİİN DÜŞÜRDÜYSE BU DA OLUR, ÇÜNKÜ TABİİNDE GÜVENİLİRDİR. (Tabiin alimlerinde cerh edilne sadece birkaç kişi vardır)
iii. Hz Peygamber şöyle buyurmamıştır mı?: "Ümmetimin en hayırlıları benim içinde yaşadığım zamandaki ashâbımdır. Sonra onları takip eden (tâbiî)ler, sonra onları takip edenlerdir (etbâu't-tâbiîler)." **خيرُ الناسِ قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم**

f) Bu dönemin eserlerinde BELAĞ türü eserler vardır. **بلغني عن** = "bana falancadan ulaştı". Bütün ravileri atlayarak veya çoğunu atlayarak doğrudan hadisi zikretmek. Yani bu tür rivayetler senedinde kopukluk olduğu anlamına gelir. İmam Malikte 60'taneye yakın vardır, ancak İbn Abdilber bunu araştırmış ve kopuk olmadığını söylemiştir.

g) Bu dönem eserlerinde isnatlarında müphem ve meçhul raviler yer alır. Ravi yerine sıfatını zikrediyorsa. –müphem-. Ravinin ismi var ama kim olduğu bilinmiyor, meçhul. Şahsı bilinmiyorsa meçhulu'l hal, vasfı-güvenirliği bilinmiyorsa meçhulu'l vasf

Sınav soruları:

1. Hz Peygamberin hadislerin yazılmasıyla ilgili yasak ve izin rivayetleri hakkındaki görüşleri yazınız
2. Türkçe yazılan veya türkçeye tercüme edilen hadis kaynaklarıyla ilgili kitaplardan 5 tanesini (müellifleriyle birlikte) yazınız
3. Hadis kaynaklarını tanıtan türkçe eserlerin özellikleri hakkında bilgi veriniz
4. Hadis kaynaklarıyla ilgili Mustafa el A'zami ve Fuat Sezginin eserleri hakkında bilgi veriniz.
5. Hadis yazan sahabiler hakkında bilgi veriniz (Abdullah b. Amr b. As, Ebu Hureyre...vs)
6. Hicrî 1. Asırda hadislerin yazılı ve şifahî rivayeti ile ilgili kavramları açıklayınız
7. Hıfs, Kitabet, Kitabetü'l Hadis, Şifahî rivayet, müzakere, kavramları çerçevesinde 1. Asırdaki hadis rivayetlerini değerlendiriniz
8. Asıl, raviye (2. Asırda hadis alimlerin gözde talebelerine raviye denir- mübalağa tası ile ة) sahafi, rivayet lafzı kavramlarını açıklayınız
9. Ehl-i Rey'in hadis anlayışını yazınız
10. Ehl-i Hadisîn hadis anlayışını yazınız

11. Ehl-i Amel'in hadis anlayışını yazınız
12. Mu'tezile'nin hadis anlayışını yazınız
13. Şia'nın hadis anlayışını yazınız
14. Ehl-i zühd ve tasavvufun hadis anlayışını yazınız (yani sihhat tespit yolları vs)
15. Hicr'i 2. Asırda hadisle ilgili yazılan eserlerin müşterek özelliklerini maddeler halinde yazınız
16. Hicrî 2. Asırda yazılan hadis eserlerin isimlerini yazınız (asar, sünen... müsned)
17. Hicrî 2. Asırda yazılan hadis eserlerindeki sihhat durumu hakkında bilgi veriniz
18. Mürsel hadisler hakkında ehl-i rey ile ehl-i hadisin yaklaşımını gerekçeleriyle açıklayınız
19. Belağ türü rivayetler hakkında bilgi veriniz
20. **يحتج بحديثه | يحتج به , يكتب بحديثه للاعتبار و ينظر فيه , يكتب حديثه للمعرفة, Müphem, meçhul kavramlarını açıklayınız**